

Explanatio sancti Thome

est mihi deus etc. Quid ergo dicit dñs. Sit sermo vester est est. nō non: quod amplius est a malo est. Dicendū est q̄ est a malo eius qui nō credit vel a malo pene quo cogitur quis iurare. **C**onsequēter cū dicit Deinde veni etc. ostendit quomō fuit approbatus ab alijs ecclesijs iudee. **U**bi tria facit. **P**rimo ostendit vbi fuit puerfatus quia in cilicia. **U**nde dicit. Deinde veni in partes syrie et cilicie. scz patrie vnde etiā fuit natus. quia dicit Act. 22. **E**rat autē paulus a tharso cilicie etc. **S**ecdo quomō fuit cognitus ab eis quia nō facie sed auditu tantū et fama. **U**nde dicit. **E**rat em̄ ignotus facie ecclesijs iudee que erāt in xp̄o id est in fide xp̄i. 2. corinth. 6. **S**icut qui ignoti et cogniti **U**nde pater q̄ ecclesie iudee nō docuerūt me. **T**antū em̄ auditū habebāt scz de me per famā: quonā qui persequēbāt nos etc. **T**ercio quomō approbatus est ab eis quia in me glorificabāt deum. id est in mea cōuersione magnificū pbabant qui gratia sua me cōuertit. **E**sa. 43. **G**lorificabit me bestia etc.

Capitulum secundum.

Deinde post annos quattuordecim iterū ascendi hierosolymā cū barnaba assumpto et thyto. **A**scendi autem scdm̄ reuelationē et contuli cum illis euangeliū quod predicō in gentibus. **S**eorum autem his qui videbantur aliquid esse: ne forte inuacuūz currerem aut currissem. **S**ed neq̄ thytus qui mecum erat cuz esset gentilis compulsius est circumcidi. sed propter subintroductos falsos fratres: qui subintroierunt explorare libertatem nostram quam habemus in xp̄o iesu: vt nos in seruilitutē redigerent. quibus neq̄ ad horam cessimus subiectiōi: vt veritas euangeliū permaneat apud vos.

Postq̄ apostolus in precedēti capitulo cōmendatit auctoritatē euangelice doctrine scdm̄ seipam. nūc in isto capitulo cōmendat ipam ex parte aliorū apostolorū et sua simul. **E**t circa hoc duo facit. **P**rimo cōmendat auctoritatem sue doctrine ex approbatiōe aliorū apostolorū. **S**ecdo ex exemplo sui et aliorū apostolorū. **I**bi. **N**os natura iudei non ex gentibus etc. **C**irca primū duo facit. **P**rimo ostendit q̄ alij apli approbauerūt suam doctrinā. **S**ecundo ostendit q̄ libere rep̄hendit alios aplos in his que p̄trariū sue doctrine dicebāt. **I**bi. **C**um venisset petrus etc. **C**irca primū duo facit. **P**rimo ponit circūstantias ipsius collatiōis. **S**ecundo ponit ipam collatiōnē. **I**bi. **E**t contuli cū illis etc. **Q**uantū ad primū tangit quattuor circūstantias scz tempus locū testes et motiū ipsius. **D**escribit autē tempus cū dicit. **D**einde post annos quattuordecim. **S**ed cōtra est quia aplos fuit conuersus primo anno post passionē xp̄i. **E**t post tres iuit in hierlm̄ et sic sunt quattuor et hic dicit post annos quattuordecim iterū iuit in hierusalē: et sic sūt decē et octo. **E**t tūc iuenit petrū in hierlm̄ **E**t hoc nō potest esse quia petrus sedit in antiochia septē ānis. in roma vero viginti quinq̄ annis. **E**t sic decē et octo et septem sunt viginti quinq̄ anni ante q̄ iret romā. et rome moratus est viginti quinq̄ annis. **E**rgo vixisset petrus post passionē xp̄i qui quaginta annis qd̄ est falsum. quia quattuordecimo anno a passione xp̄i passus est petrus romae: vt

in historia habet quod fuit tempe neronis. **R**espondeo dicendū q̄ cuz dicit deinde etc. non est intelligendū q̄ post tres annos iterū elapsi sint quattuordecim anni ante q̄ iret in hierusalē sed q̄ anno quattuordecimo sue conuersionis iterū ascendit nec sunt addēdi supra istos quattuordecim septē anni quib⁹ petrus rexit ecclesiā antiochenā quia ante istos annos incepit regere: cū antiochia sit ppe hierusalē potuit esse vt aliquādo petrus iuisset in hierusalē et tunc paulus inuenerit eū ibi. **E**t sic colligit ex historia q̄ post annos quattuordecim petrus venit romā: tempe claudij impatoris et existens ibi viginti quinq̄ annis cōpleuit numerū trigintanōē annoꝝ et moru⁹ est quattuordecimo anno post passionē dñi. **D**icit autē signāter quattuordecim vt ostendat q̄ nō indigebat apostolorū instructiōe si quattuordecim annis fuit sine eis. **M**ocū vero describit cū dicit hierosolymā. et dicit ascendi quia in alto posita est. **A**scendit autē hierosolymā vt ostenderet se cōcordare cū p̄phetia que dicit **E**saie. 2. **D**e syon eribit lex etc. **A**tes istes describit cū dicit. **C**ū barnaba assumpto thyto. **B**arnabas iudeus erat tytus vero gentilis. **C**ū eis ergo ascensit. vt haberet testes sue doctrine. **E**t vt in nullā partem siue iudeoꝝ siue gentiliū ostendat se declinare. **D**cut. 17. **I**n ore duoz vel triū stat omne verbū. **M**otiū autem describit cū dicit. **S**cdm̄ reuelationē dei id est deo reuelāte et precipiēte sibi q̄ ascenderet in hierusalē. **E**t quo colligit potest q̄ omnis actus apostolorū et motus fuerūt scdm̄ instinctū spiritus sancti. **J**ob. 37. **N**ubes spargūt lumen suū etc. **C**onsequēter cū dicit. **E**t contuli etc. **A**git de ipsa collatiōe vbi tria facit. **P**rimo manifestat materiā super quā contulit. **S**ecundo personas cū quibus contulit. **E**t tercio causam ppter quā contulit. **M**ateria de qua contulit fuit euangeliū. **E**t ideo dicit. **C**ontuli cū illis euangeliū etc. **P**ersona cū quibus contulit: sunt maiores et exiles lentiores inter aplos dicens. **S**eorum autē cum his etc. **S**ed causa vtilis et necessaria. ne scz inuacuūz etc. **Q**uantū ad primū dicit. **A**scendi hierosolymā vbi contuli cū illis tanquā cum amicis et paribus euangeliū quod predicauit in gentibus. nō vt addicerē quia iam doctus eram a xp̄o non vt certificarer quia sic certus sum q̄ si angelus diceret contrariū non crederē vt patet supra primo capi. **S**ed contuli ppter duo. scilicet ad insinuandā vnitatē doctrine mee cū doctrina alioꝝ apostolorū. 1. corinth. 1. **I**psū dicitis omnes etc. **C**ontulit ergo cū eis quasi idem verbū cum eis sed nō partes habuit. **I**tez ad vitandū calumpniā alioꝝ. **A**postolus em̄ quia nō fuerat conuersatus cuz xp̄o nec edoctus ab apostolis. sed statim post cōuersionē suam incepit p̄dicare et que erant odiosa iudeis et specialiter de vocatiōe gentiū: et q̄ non debebāt seruari legalia. **S**ic ergo contulit euangeliū. **S**ed cum quibus hoc fecerit ostendit subdēs. **S**eorum autē his etc. **Q**uasi dicat. **N**ō cum omnibus sed cū his qui erant inter alios alicuius auctoritatis et momēti scz cum petro iacobo et iohāne et alijs magnis. **E**cl. 9. **C**um sapientibus et prudentibus tracta etc. **S**ed seorum etc. non q̄ turpia vel falsa cū eis tractaret ac cōferret sicut heretici faciūt. sed quia sciebat ibi esse iudeos calūpniantes p̄pterea quia de legalib⁹ docuerat. **E**t ideo ne veritas pat̄ret calūnie cum illis seorum contulit qui nō calūniarent. **P**rouerb. 25. **C**ausam tuā tracta cū amico tuo. et secretū extraneo ne reueles etc. **E**cl. 8. **C**oram extraneo ne facias consiliū etc. **S**ic ergo patet et materia collatiōis et persone. **Q**uequē causa que fuit scz ne inuacuūz currerem aut currissem. id est ne reputarer predicasse inutiliter. **O**ccur autē predicationē suā cursū propter velocitatē sue doctrine. quia in modico tempe a hierusalē vsq̄ in ylyricūz et vsq̄ in hyspaniā predicauit euangeliū. **U**nde posset dici de eo illud. ps. **V**elociter curs

in epistolam ad Galathas. II.

rit sermo eius. 2. 2. **Thesal. 3.** Fratres orate p nobis
ut sermo dñi currat etc. Sed nūquid dubitabat q̄ inuacu
uz curreret. Dicendū est q̄ sibi nō dubitabat sed illis qui
bus predicauerat quia nisi ab illis firmiter teneret sua do
ctrina quantū ad illos inuacuū cucurrisset. et ideo noluit
conferre cū eis. ut dum scirent auditores q̄ doctrina sua
p̄cordaret cū doctrina alioꝝ apostoloꝝ et approbat ab eis
firmius eius doctrinā teneret. 2. quantū ad eos non inua
nū curreret. 1. corinth. 9. Ego sic curro nō quasi in incer
tum. **Consequēter cū dicit. Sed neq̄ tytus etc.** Osten
dit quid securū sit ex collatōe cum aplis habita. Et ponit
tria que inde secuta sunt. scz q̄ a sua sentētia non recessit
2. q̄ sue doctrine nihil superadditū fuit. ibi. Ab his autē
q̄ videbant etc. **Tercio q̄ sua doctrina approbata est. ibi.**
Sed ecōtra cū vidissent etc. Circa primū duo facit. **Pris
mo** ostendit q̄ nō recessit a sua sentētia in quodaz pticulari.
Secōdo ostendit q̄ etiā in nullo alio recessit ab ea ibi. Sed
p̄pter introductos etc. **Dicit ergo. Dico q̄ ita cōtuli cum**
eis de doctrina euangeliq̄ ex hoc securū est q̄ doctrina
mea 2. sentētia firma permansit scz de legalibus nō obser
uandis scz q̄ gentiles non cogent ad seruandū legalia
in tantū q̄ neq̄ tytus qui mecū erat cū esset etiā gentilis
cōpulsus est ratiōibus eoz circūcidī. sed susceptus est ab
apostolis in societate in circūcidis. **Ande tūc data est sen
tētia ab apostolis de legalibus nō obseruandis: sicut ha
bet Act. 15. Ratio** autē quare post passionē xpi non debet
seruari legalia assignat a chryostomo talis. **Manifestus**
est em̄ q̄ instrumentū quod sit de aliqua p̄missione seu fe
dere tenet tantū quousq̄ compleat fēdus 2. p̄missio: quib
us cōpletis instrumentū predictū in hoc nō tenet. **Circū
cisio autē est quoddā instrumentū p̄missionis et federis in
ter deū 2. fideles homines. vnde 2. abraā accepit circūcisio
nem in signū p̄missionis. vt dicit Gen. 17.** Et quia xpi
peracta passione soluta fuit. p̄missio 2. cōpletū fēdus. ideo
post passionē non tenet nec valet circūcisio. **Sic ergo pas
set q̄ nō recessit a sentētia sua in hoc q̄ permitteret circū
cidī r̄tū. **Consequēter ostendit q̄ in nullo alio etiā res
cessit ab ea cū dicit. Sed p̄pter subintroductos etc. Litte
ra** autem ista est diuersa in diuersis 2. obscura. 2. legit sic.
**Tu dicit q̄ nō permisisti circūcidī r̄tū: sed quare nō per
misisti? Rōne** alibi permisisti r̄tū sicut legit Act. 16.
Ad hoc potest sic respondere apls. quia tūc temporis
quādo r̄tū sicut fuit circūcisio. indifferē s erat circūcis
sio. **Strū scz seruaret vel nō: sed modo cū ageret de tyro**
erat specialis questio de circūcisione quā ego dicebā non
debere seruari **Ande si permisisset eū circūcidī egomet vif
sinuisset questione 2. fuisset tractatū in contrariū vtpote
tam determinatā. Et ideo dicit. Dico q̄ nō solum nō per
misi ip̄m circūcidī ab illis quibus neq̄ ad hozaz cessimus
subiectiōi scz vt gentes subderent legi. Et hoc p̄pter sub
introductos a dyabolo vel a phariseis falsos fratres. qui
se fingūt amicos. 2. corinth. 12. Periculū in falsis fratri
bus. Qui scz fratres falsi subintroierūt in locū vbi erant
apli: latenter explorare. i. ad explorandū libertatē nostrā
a peccato 2. lege. 2. corinth. 3. Abi spiritus dñi: ibi liber
tas. Ro. 8. Non em̄ accepistis spiritū seruitutis etc. infra
4. Et eos qui sub lege erāt redimeret. Quā. i. libertatē
habemus in xpo iesu. i. per fidem xpi. infra. 4. Non estis
ancille filij sed libere. Et ad hoc subintroierūt vt in serui
tutē legis 2. carnaliū obseruantiarū redigerent sicut ante
passionē xpi quod nō est faciendū. quia fundamētū aliud
nemo potest ponere etc. 1. corinth. 3. Et hoc vt veritas euā
gelij permaneat apud vos. Quasi dicat. In nullo cessim⁹
eis. p̄pter hoc ne scz occasione dāremus eis qui sine circū
cisione dicebāt vos nō posse saluari. q̄ est contra verita
tē euangeliq̄ q̄ predicauī vobis. Ambro. autē aliter legit****

Scdm̄ premissa em̄ habet q̄ ideo ad hozā non cessit pro
pter subintroductos. Et quo sequit q̄ nisi fuissent subin
troduci falsi fratres cessisset eis de legalīū obseruatione.
Et ideo p̄pter hoc nō fuit quia p̄pter hoc nō cessisset eis
sed p̄pter ip̄am veritatē. **Ande dicit Ambro. q̄ littera est**
falsa 2. superfluit ibi neq̄. **Ande vult q̄ nō sit ibi neq̄. Et**
tūc est sensus. Non permisi circūcidī r̄tū sed r̄tū theuz
permisi circūcidī p̄pter subintroductos falsos fratres in lo
co vbi eraz cū r̄tū theuz 2. alijs qui subintroierūt etc. **Ad**
cū facere nequissimē populū in seditionē contra nos incl
tare moliebant. **Quib⁹ scz falsis fratribus p̄pter hoc ces
simus ad hozā subiectiōi in facto circūcisione: circūciden
do r̄tū theuz vt veritas euangeliq̄ permaneat etc. que ha
bet q̄ nec circūcisio aliquid p̄fert neq̄ p̄puciu: sed fides.**
**Fuit autē specialis causa quare r̄tū theuz circūcisio sus
cit 2. nō r̄tū. quia r̄tū theuz fuit ex parte gentili 2. mas
tre iudea. r̄tū vero ex vtroq̄ parēte gentili. Et senten
tia apli erat q̄ qui ex aliquo parēte iudeo nati fuerant cir
cumciderent. qui vero totaliter ex gentilib⁹ parentib⁹ na
ti essent nullo mndo debeāt circumcidi.**

Lectio secunda.

His autem qui videbant esse ali
quid quales aliquādo fuerint nihil
mea interest. **Deus em̄ personaz ho
minis non accipit. **Abi** enim qui videban
tur esse aliquid nihil contulerūt: sed econtra
cum vidissent q̄ creditū est mihi euangeliuz
p̄pucij sicut 2. petro circūcisiois qui enim
operatus est petro in apostolatuz circūcisio
nis operatus est 2. mihi inter gentes: 2. cū co
gnouissent gratiā que data est mihi: iacobus
2. cephas 2. iohānes qui videbant colonne ef
se. dextrās dederunt mihi 2. barnabe societa
tis: vt nos in gentes: ipi autem in circūcisio
ne tantū: vt pauperū memores essemus **Ad**
etiā sollicitus fui hoc ip̄m facere.**

Ostenso q̄ aplis in nullo recessit a sentētia sua in colla
tione p̄dicta. hic p̄sequēter ostendit q̄ nihil sue doctrine
per alios aplos superadditū fuit. Et circa hoc duo facit.
**Primo em̄ describit conditionē aploꝝ: nihil ei addere va
lentū. Secōdo p̄sequit p̄positū ibi. **Abi em̄ qui etc. Con
ditionē autē illoꝝ describit ex tribus. **Primo** ex auctozita
te quā habebāt in ecclesia que est magna. Et q̄ tū ad hoc
dicit. **Ab his autē etc. littera defectiua est **Ande** debet sup
pleri sic. **Ab his autē scz petro 2. iohāne. Quasi dicat. **Li
cet** ad hozā cesserim eis. nihil tñi accepti ab eis potestatis
vel doctrine. Et si ab his nihil accepit: multo minus ab
alijs. Sed notandū est q̄ hoc q̄ dicit. **Qui** videbant all
quid esse. si hoc intelligat fm̄ gratiā dei que in ip̄is erat.
sic verū est q̄ fm̄ hāc magni erāt. qz quos iustificauit hos
2. magnificauit. vt dicit Ro. 8. **Si** vero intelligat aliqd
esse fm̄ seip̄os. sic falsuz est qz fm̄ hoc nihil erant. Nam si
fm̄ se aliquid esse viderent semper fuissent magni. qz q̄
per se inest semp̄ ip̄est. **Ande** cū non fuerint semp̄ magni
nō fm̄ se videbant aliquid esse. Secōdo describit eoz cōdi
tionē ex statu eoz ante cōuersionē quā habuerūt in syna
goga. Et hūc statū caute ostendit fuisse abiectū 2. vilem.
Ande dicit quales aliqui fuerāt qz rustici pauperes ydeo
re 2. sine litteris erāt. 1. corinth. 1. Non multi sapiētes fm̄
carnē etc. Sed quales fuerint. nihil. i. nō mea interest scz
referte. Et hoc forte introducit vt cōsiderantes statū quē********

Explanatio sancti Thome

Ubi habuerit in synagoga q̄ nullus fuit, et statū pauli qui magnus fuit: manifeste cognoscit q̄ paulus in sententia q̄rum ad legalia sit eis preferendus, et p̄sertim cū paulus in statu ecclesie xpi eis equaret. Ita q̄ paulus eos in statu synagoge ante conuersionem p̄cedebat in statu: post conuersionem eis equalis erat. Unde cum agebat de synagoga magis erat standū sententie pauli q̄ aliorum. sed cum de euangelio ageretur standum erat sententie sue sicut sententie aliorum. Et sicut alij nō erant magni per legalia sed per xpm: sic et ap̄tus per xpm magnus erat in sc̄le et nō per legalia. Tercio describit eorū cōditionē ex diuina electiōe, et q̄ruz ad hoc dicit. Deus em̄ personā etc. Quasi si dicat. Ideo magni sunt q̄ deus eos magnificauit nō attendēs ad merita vel demerita eorū, sed ad ip̄m qd̄ facere intendit. Et ideo dicit. Deus personā hominis nō accipit. i. non cōsiderat magnā vel parū. Sap. 6. Pusillū et magnū ip̄se fecit etc. Sed sine personarū acceptiōe ad salutem omnes vocat, non imputans illis delicta eorū, et hoc quia transferūt. 2. corinth. 5. Cetera transferūt etc. ps. Nec memor ero nom̄ eorū etc. Et ideo dicit petrus. Act. 10. In veritate comperi q̄ nō est personarū acceptio etc. **C**irca hoc sciendū est q̄ accipere personā proprie est in aliquo negotio attendere quasi regulā ip̄ius negocij: cōditionē persone nihil facientē ad negociū. pura. cū ideo do beneficium alicui q̄ est nobilitas siue pulcher. Nobilitas est seu pulchritudo nil facit ad hoc q̄ habeat beneficium. Si vero cōditio persone facit ad negociū sic considerādo illaz cōditionē in facto illo nō accipio personā sicut si ideo do beneficium alicui quia bonus est et bene deseruit ecclesie, quia bene litteratus et honestus. nō sum acceptor persone. Nil ergo est pp̄rie accipere personā q̄ considerare cōditionē persone nil facientē ad negociū. Cum ergo deus in operibus suis et beneficijs nihil p̄existēs ex parte creaturę respiciat, q̄ ip̄m qd̄ est creature est effectus sue electiōnis, sed respiciat solū quasi p̄ regulā beneplacitū volūtat̄is sue sc̄dm̄ quā omnia operat et non sc̄dm̄ aliquā cōditionē persone, vt dicit Ep̄he. 4. Manifestū est q̄ nō accipit personā hominis. **C**onsequēter descripta cōditio ne illoz ostendit p̄positū sc̄z q̄ nil ei addere potuerunt. Et ideo dicit. Mihi autē qui videbant aliquid esse nihil contulerūt. Quasi dicat. licet essent magne auctoritatis, tamē nil addiderūt doctrine mee nec potestati, quia sicut supra dictū est neq̄ ab homine accipi euangeliū neq̄ per hominē didici. Glo. autē aliter legit. Quales aliquādo fuerūt etc. Quasi dicat. Non pertinet ad me referre statū eorū ante conuersionē quales sc̄z fuerūt quia et hoc nihil refert cū et ego fuerim ip̄ius ecclesie etiā persecutor et tamen deus elegit me et magnificauit, et hoc quia dñs personā hominis nō etc. **C**onsequēter cū dicit. Sed ec̄tra cū vidissent etc. ostendit quomō eius sentētia sit approbata ab ap̄tis. Et circa hoc tria facit. Primo ponit causam approbatiōis. Sec̄do insinuat ip̄am approbationē, ibi. Iacobus et cephas etc. Tercio addit quandā cōditionē approbatiōis interpositā, ibi. Tantū vt pauperes etc. Causā autē approbatiōis ponit duplicē que mouit apostolos ap̄probare sententiā apostoli sc̄z predicatiōis officij apostolo inunctū a xpo: et effectum inuncti officij, ibi. Et cum cognouissent etc. Circa primū p̄rio ponit officij inunctū qd̄ mouit eos ad approbandū. Sec̄do officij manifestationē, ibi. Qui est operatus est etc. Dicit ergo. Dico q̄ illi qui videbant aliquid esse nihil mihi contulerūt, sed potius cōtra opinionē aduersariorū qui ascenderant p̄ra me in hierusalē ad apostolos pro ip̄a questione, me ip̄i apostoli approbauerūt et hoc cū vidissent q̄ creditū est mihi euangeliū id est officij predicatiōis p̄pucij, i. inunctū in circūcisio, sc̄z gentilibus, Jere. 9. Omnes gentes habēt p̄pucij.

omnis autē domus etc. Sicut et petro cōmissa est auctoritas vt predicaret iudeis tantū et paulus gentibus, sed post modū et petrus predicauit gentibus et paulus iudeis. Sed quia aliquis posset dicere, vnde cōstat nobis q̄ tibi sit cōmissum euangeliū in gentibus, ideo interponēs dicit q̄ per operatiōes xpi. Sicut em̄ patet q̄ petrus accepit euangeliū a xpo p̄pter miracula que xpus operatus est et operat in me. Et ideo dicit. Qui operatus est petro etc. id est qui petrū fecit apostolū in iudea sc̄z xpus ip̄e me fecit apostolū in gentib⁹. Et hec est causa que mouet eos. Sed quia nō sufficit inunctio et auctoritas predicandi nisi homo per bonā scientiā et discretam eloquentiā ip̄am exequat et per bonā vitam cōmendet, ideo addit vsuz seu auctoritatis seu officij effectū dicens. Et cū cognouisset gratiā dei etc. et est littera suspensiuā. Id est cū vidissent q̄ gratiosa et fructuosa esset predicatio mea tūc iacob⁹ et cephas et iohānes etc. In quo notat approbatiōe seu societas facta cū eis et paulo. Et primo ponunt persone inter quas facta est societas que sunt iacobus et cephas, id est petrus et iohannes. Et premittit iacobus quia erat ep̄iscopus hierosolymorū vbi hec facta sunt. Iohānes autē iste fuit iohannes euangelista qui nō deseruit iudeis vsq̄ ad ip̄m vespasiani qui videbat colūne esse. Verba bap̄horice dicit hoc id est sustentatio rotius ecclesie. Sicut em̄ totū edificij sustentat per colūnas: ita per istos tota ecclesia iudeorū sustentabatur et regebat. Et de istis colūnis dicit in ps. Ego confirmauit colūnas eius, id est apostolos ecclesie. Cantico. 5. Crura illius colūne marmoree que fundate sunt super bases aureas. Isti sc̄z ex vna parte viderūt dexteraz societatis, id est consenserūt in societate mihi et barnabe. In quo designant persone ex alia parte, per hoc autē q̄ viderūt sibi dexteraz significat q̄ per man⁹ se acceperūt in signū cōiunctiōis et vnitatis opinionis. Sec̄do ostendit societatis tenor seu cōditio cū dicit. Et nos in gente s: ip̄i autem in circūcisione sc̄z predicarūt. Quasi dicat. Facta fuit inter nos consensio et vnitio: ita tamē q̄ sicut omnes fideles obediūt petro in circūcisione, id est in ecclesia iudeorū fidei iūta omnes gentes qui cōuersi fuerūt ad xpm obediūt barnabe et paulo, hoc tamen appositū vt nos essemus memores pauperū xpi qui sc̄z vendiderāt omnia bona sua et precij eorum ad pedes apostolorū posuerant p̄pter xpm paupes effecti. Quod quidē sollicitus fui hoc idē facere nō minus affectus q̄ ip̄i q̄ ordinauerūt sicut apparet Ro. 15. 2. 1. cor. 6. 2. 2. cor. 8. 2. 9. Ratio autē quare cōsuetudo primitiue ecclesie de venditiōe possessionū seruabatur in ecclesia ex circūcisione et nō in ecclesia ex gentibus hec est: quia fideles iudei cōgregati erant in hierusalē et in iudea que destruenda in breui a romanis erat vt postmodū rei pbauit euētus. Et ideo voluit dñs vt ibi possessiones nō reseruarent vbi permāsure non erāt. Ecclesia vero gentiū firmanda erat et augēda. Et ideo cōsilio spiritus sancti factū est vt in ea possessiones nō venderent.

Lectio tertia.

Quam autem venisset Petrus a niochiā in faciem ei restitit: quia ep̄re habensibilis erat. Prius enim q̄ venirent quidam a iacobo cum gentibus edebat. Cum autem venissent subtrahēbat et se gregabat se: timens eos qui ex circūcisione erāt et simulationi eius consenserunt ceteri iudei ita vt et barnabas duceretur ab eis in illaz simulationem, sed cum vidissem q̄ non recte

in epistolam ad Galathas. II.

ambularent ad veritatem euangelij. dixi cephe coram omnibus. Si tu cum iudeis sis: gentiliter viuis et non iudaice: quomodo gentes cogis iudaizare.

Supra apostolus ostendit quod ipse nil utilitatis accepit ex collatione habita cum dictis apostolis: hic vero ostendit quod ipse alijs profuit. Et primo ostendit quomodo profuit petro in corrigendo eum. Secundo manifestat ea que dixit ibi. Prius enim quam veniret etc. Dicit ergo. Vere ipsi mihi nihil contulerunt sed ego potius contuli eis: et specialiter petro quia cum venisset petrus antiochia ubi erat ecclesia gentium ego restiti ei in faciem. id est mansi festo. *Eccles. 4.º*. Ne reueraris proximis in casu suo: ne retineas verbum etc. Vel in faciem. id est non in occulto tanquam petrabens et timens. sed publice et ut par ei. *Mat. 19.º*. Non oderis fratrem tuum in corde tuo: sed publice argue eum etc. Et hoc ideo quia reprehensibilis erat sed contra quia hoc fuit post acceptam gratiam spiritus sancti. sed post gratiam spiritus sancti nullo modo peccaverit apostoli. Respondeo: dicendum est quod post gratiam spiritus sancti nullo modo peccaverunt mortaliter apostoli. et hoc donum habuerunt per potentiam divinam que eos confirmauerat. *ps. Ego confirmavi columnas eius etc.* Peccaverunt tamen venialiter et hoc fuit eis ex fragilitate humana. *1.º Job. 1.º*. Si dixerimus quia peccatum non habemus scilicet veniale. ipsi nos seducimus etc. Quod vero dicitur in glo. Restiti ei tanquam par. Dicendum est quod apostolus fuit par petro in executione auctoritatis non in auctoritate regiminis. Et predictis ergo habemus exemplum prelati quidem humilitatis: ut non dedignentur a minoribus et subditis corrigi: subditi vero exemplum zeli et libertatis ut non vereantur prelatos corrigere presertim si crimen est publicum et in periculo multitudinis vergat. Consequenter autem cum dicit. Priusquam veniret etc. manifestat ea que dixit. Et primo hoc quod dixit eum reprehensibile esse. Secundo vero hoc quod dixit petrum reprehendisse. ibi. Sed cum vidisset sem etc. Circa primum tria facit. Primo ostendit quid petrus sentiebat. Secundo quid faciebat ibi. Cum autem venisset etc. Tercio quid inde sequebatur. ibi. Et simulationi eius etc. Dicit ergo circa primum. quod petrus sentiebat legalia non esse seruanda. Et hoc factum ostendebat quia priusquam venirent quidam iudei scilicet zelantes pro legalibus a iacobo hierosolymitano ecclesie episcopo. edebat scilicet petrus cum gentibus. id est indifferenter utebatur cibis gentilium. et hoc faciebat ex instinctu spiritus sancti qui dixerat ei. Quod deus sancti ficavit tu ne comune dixeris ut habetur *Actu. 10.* Et ipse ibidem dixit iudeis. qui contra eum insurrexerunt quia cum in circumcisis comedisset quasi rationem reddens. Quid autem faciebat ostendit dicens: quod cum erat cum iudeis subtrahere se a consortio fidelium qui fuerant ex gentibus: adherens iudeis tantum. et congregans se cum eis. Et ideo dicit. Cum autem venisset scilicet a iudea subtrahere se a gentibus conuersis. et segregabat se ab eis. Et hoc ideo: quia erat timens eos qui ex circumcissione erant. id est iudeos. non quidem timore humano siue mundano sed timore charitatis ne scilicet scandalizarentur sicut dicitur in glo. Et ideo factus est iudeis tanquam iudeus: simulans se cum infirmis id est sentire sed tamen inordinatè timebat quia veritas nunquam dimittenda est propter timorem scandalii. Quid au-

tem ex hac simulatione sequebatur subdit dicens: quod simulationi eius scilicet petri consenserunt ceteri iudei qui erant antiochie discernentes cibos et segregantes se a gentibus cum tamen ante simulationem huiusmodi hoc non fecissent. Et non solum illi consenserunt petro: sed ita fuit illa simulatio in cordibus fidelium. ut etiam barnabas qui mecum erat doctor gentium et contrarium fecerat et docuerat duceretur ab eis in simulationem subtrahens se ab eis scilicet gentibus. Et hoc ideo. quia secundum quod dicitur *Eccles. 10.* Qualis est rector civitatis etc. et ibidem. Secundum iudicem populi etc. Consequenter cum dicit. Sed cum vidissem etc. manifestat ea que dixerat de reprehensione pauli qua petrum reprehendit. Et circa hoc tria facit. Primo ponit causam reprehensionis. Secundo reprehendendi modum. Tercio reprehensionis verba. Occasio autem reprehensionis est non leuis sed iusta et utilis scilicet periculum eum gelice veritatis. Et ideo dicit. Sic petrus reprehensibilis erat. sed ego solus cum vidissem quod non recte ambularent illi qui sic faciebant ad veritatem euangelij. quia per hoc peribat veritas si cogerebatur gentes seruare legalia ut infra patebit. Quod autem recte non ambularent ideo est. quia veritas maxime ubi periculum imminet debet publice predicari: nec fieri contrarium propter scandalum aliquorum. *Matth. 10.* Quod dico vobis in tenebris dicite in lumine. *Luce. 26.º*. Semita iusti recta est rectus callis iusti ad ambulandum. Quod autem reprehendendi fuit conveniens quia publicus et manifestus. Unde dicit. Dixi cephe. id est petro coram omnibus quia simulatio illa in periculo omnium erat. *1.º Thymo. 5.* Peccatum coram omnibus argue. Quod intelligendum est de peccatis manifestis et non de occultis: in quibus debet servari ordo fraternæ correctionis. Cuiusmodi autem verba apostolus dixerit petro cum eum reprehenderet subdit dicens. Si tu iudeus cum sis etc. Quasi dicat. O petre: si tu cum iudeis sis natione et genere gentiliter et non iudaice viuis. id est gentium et non iudeorum ritum servas cum scias et sentias discretionem ciborum nihil conferre. quomodo cogis gentes non quidem imperio sed tue conuersationis exemplo iudaizare. Et dicit cogis. quia secundum quod leo papa dicit. Validiora sunt exempla quam verba. In hoc ergo paulus reprehendit petrum quod cum ipse esset instructus a deo cum iudaice non viveret ne cibos discernere. *Actu. 10.* Quod deus sanctificavit tu ne comune dixeris. Ipse contrarium simulabat. Sciendum est autem quod occasione istorum verborum non parva controuersia est orta inter hieronymum et augustinum. Et secundum quod eorum verbis aperte colligitur. in quattuor discordare videntur. Et primo in tempore eorum quando scilicet servari debuerunt. Nam hieronymus duo tempora distinguit. unum ante passionem christi: aliud post passionem. Quid ergo hieronymus quod legalia ante passionem christi viua erant. id est habentia virtutem suam. In quantum scilicet per circumcissionem tollebatur peccatum originale et per sacrificia et hostias placabatur deus. Sed post passionem non solum dicit ea non fuisse viua vel mortua sed quod plus est ea fuisse mortifera. et quod quicumque post passionem christi ea seruauit peccauit mortaliter. Augustinus vero distinguit tria tempora. Unum tempus ante passionem christi et concordans cum hieronymo dicit isto tempore legalia viua fuisse. Aliud tempus est post passionem christi immediate ante gratiam diuulgatam

Explanatio sancti Thome

sicut tempus apostolorum in principio: in quo tempore dicit augustinus legalia mortua fuisse: sed tamen non mortifera iudeis conuersis: dummodo ipsa seruantes in eis non ponerent. ita & etiam ipsi iudei ea seruantes tunc non peccarent. Si vero in eis spem posuissent quicunq; conuersi ea seruantes peccassent mortaliter. quia si posuissent in eis spem quasi essent necessaria ad salutem quantum in eis erat euacuassent gratiam xpi. Aliud tempus dicit esse post veritatem et gratiam xpi diuulgatam. et in isto tempore dicit ea mortua et mortifera omnibus ea seruantibus. Ratio autem dictorum est quia si iudei statim post conuersionem fuissent prohibiti ab obseruantijs legalium: visum fuisset eos pari passu ambulare cum ydolatris: qui statim ab ydolorum cultura prohibebantur et legalia non fuisse bona sicut nec ydolatria. Et ideo instinctu spiritus sancti permissum est ut legalia modico tempore seruarentur ea intentione que dicta est. ut per hoc ostenderetur legalia tunc bona fuisse. Unde dicit augustinus quod per hoc ostendebatur quod mater synagoga cum honore deducenda ad tumulum erat. dum non statim post passionem xpi legalia prohibita sunt. Quicunq; vero non eo modo ipsa seruaret non honoraret matrem synagogam: sed eam extumularer. Secundo discordant predicti hieronymus et augustinus de obseruatione legalium quantum ad ipsos apostolos. Hieronymus enim dicit quod apostoli nunquam seruabant legalia sed simulauerunt se seruare ut vitarent scandalum fidelium: qui fuerant ex circumcisione. Et hoc quidem modo dicit simulasse paulum: quando percoluit votum in templo hierosolymitano. ut habetur Act. 21. quando circumcidit tymotheum. ut habetur Act. 16. Et quando a iacobo monitus quedam legalia suscepit. ut habetur Act. 15. Et hoc quidem facientes non deludebant alios. quia faciebant hoc non intendentes legalia seruare sed propter aliquas causas sicut quod quiescebat in sabato non propter obseruantiam legis sed propter quietem. Item abstinebant ab immundis secundum legem non propter obseruantiam legis sed propter alias causas ut propter abominationem et aliquid huiusmodi. Augustinus vero dicit quod apostoli seruabant ipsa legalia et hoc intendentes sed tamen non ponentes in eis spem quasi essent necessaria ad salutem. Et hoc quidem licebat eis quia fuerunt ex iudeis. Ita tamen quod hec seruarent ante gratiam diuulgatam. unde sicut eo tempore alij iudei conuersi sine periculo seruare poterant absque eo quod in eis spem ponerent ita et ipsi. Tertio discordat de peccato petri. Nam hieronymus dicit in simulatione predicta petrum non peccasse. quia hoc ex charitate fecit et non ex aliquo timore mundano ut dictum est. Augustinus vero dicit eum peccasse venialiter: tamen hoc propter indiscretionem quam habuit nimis inherendo huic parti scilicet iudeorum ad vitandum eorum scandalum. Et validius argumentum augustini contra hieronymum est quia hieronymus adducit pro se septem doctores quorum quattuor scilicet laudicentem. alexandrum. origenem. et vidimam excludit augustinus utpote de heresi insames. Alijs vero tribus opponit tres quos pro se et pro sua opinione habet scilicet ambrosium. cyprianum. et ipsum paulum qui manifeste dicit quod reprehensibilis erat petrus. Si ergo nephas est dicere in scriptura sacra aliquid falsum contineri non erit nephas dicere petrum reprehensibilem non fuisse. Et propter hoc verior est opinio et sententia augustini quia cum dictis apostoli magis

concordat. Quarto discordat in reprehensione pauli. Nam hieronymus dicit quod paulus vere non reprehendit petrum: sed simulatorie sicut et petrus simulatorie legalia seruabat. ut scilicet petrus nolens scandalizare iudeos simulabat se legalia seruare: ita paulus ut non scandalizaret gentes ostendit sibi displicere quod petrus faciebat et simulatorie eum reprehendit: facientes hoc quasi ex condito ut utriusque fidelibus sibi subditis prouiderent. Augustinus vero dicit sicut petrum vere seruasse legalia: ita dicit paulum eum vere reprehendisse et non simulatorie. Sed et petrus quidem seruando peccauit. quia inde erat scandalum apud gentes a quibus se subtraheretur. Paulus vero non peccauit reprehendendo: quia ex eius reprehensione nullum scandalum sequebatur.

Lectio quarta.

Nos natura iudei et non ex gentibus peccatores. Scientes autem quod non iustificatur homo ex operibus legis nisi per fidem iesu christi et non in christo ihesu credimus ut iustificemur ex fide christi et non ex operibus legis. Propter quod ex operibus legis non iustificatur omnis caro.

Supra ostendit veritatem doctrine apostolice predicante per eum ex auctoritate aliorum apostolorum: hic ostendit idem ex eorum conuersione et exemplo. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositum per apostolorum conuersionem. Secundo aduersantium objectionem. ibi. Quis querentes iustificare etc. Circa primum tria facit. Primo premitit apostolorum conditionem. Secundo insinuat eorum conuersionem. ibi. Scientes autem quod non iustificatur etc. Tertio inferit in tentam conclusionem. ibi. Propter quod ex operibus legis etc. Condicio autem apostolorum et etiam ipsius pauli hec est: quod secundum naturalem originem ex iudeis processerunt. Et hoc est quod dicit. Nos scilicet ego et apostoli alij sumus natura. id est naturali origine iudei non proseliti. 2. corinthior. 11. Hebrei sunt et ego etc. Et hec est magna laus quia ut dicitur iohann. 4. Saulus ex iudeis est. Et non ex gentibus peccatores. id est non sumus peccatores ut gentes ydolatre et immunde. Sed contra est quod dicitur. 1. iohannis. 1. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus etc. ergo iudei sunt peccatores. Respondeo. dicendum est quod aliud est peccantem esse aliud peccatorem. Nam primum denominat actum secundum vero promptitudinem siue habitum ad peccandum. Unde scriptura iniquos et grauibus peccatorum sarcinis oneratos peccatores appellare commouit. Iudei ergo propter legem superbientes: quasi per eam coherciti a peccatis: gentes que sine freno legis erant et ad peccandum prone peccatores vocabantur. Ephesior. 4. Non circumferamur omni vento doctrine etc. Cum ergo dicat apostolus: non ex gentibus peccatores exponitur. id est non sumus de numero peccatorum qui sunt inter gentes etc. Consequenter cum dicit. Scientes autem quod non iustificatur homo etc. Pro

in epistolam ad Galathas. II.

nit apostolorum conuersationem. que quidem non est in legalibus sed in fide christi. Et circa hoc duo facit. Primo exprimit rationem apostolice conuersationis. Secundo ponit ipsam apostolicam conuersationem ibi. Et nos in christo etc. Erat ergo apostolica conuersatio in fide et non in legalibus. Cuius ratio est: quia licet fuerimus iudei natura et in legalibus nutriti: tamen scientes pro certo quod non iustificatur homo ex operibus legis id est per opera legalia nisi per fidem iesu christi. Ideo deserentes illam: conuertimur in preceptis fidei Ro. 3. Arbitramur enim hominem iustificari per fides sine operibus legis Act. 4. Non est aliud nomen. etc. Sed contra enim Ro. 2. dicitur. Non enim auditores legis iusti sunt apud deum. sed factores legis iustificabuntur etc. Videt ergo quod ex operibus legis iustificetur homo. Respondet. dicendum est quod iustificari potest dupliciter accipi scilicet iusticia exequi et iustus fieri. Primo autem modo homo iustificatur qui opera iusticie facit. Non autem iustus fit aliquis nisi a deo per gratiam. Sciendum est ergo quod opera legis quedam erant moralia: quedam vero ceremonialia. Moraliam autem licet continentur in lege: non tamen poterunt proprie dici opera legis cum ex naturali instinctu et ex lege naturali homo inducatur ad illa. Sed ceremonialia dicuntur proprie opera legis. Quantiuncumque ergo homo quo ad executionem iusticie ex moralibus iustificetur et etiam ex ceremonialibus inquantum seruare ea est opus obedientie et ad mala pertineat. et sic accipitur secundum uerbum apostoli ad Ro. 2. Quantum uero ad iustus fieri ex operibus legis non iustificari homo per hec. uidetur quia sacramenta ueteris legis non conferbant gratiam. infra 4. Conuersi estis ad egena elementa id est gratiam non conferentia. neque gratiam in se continentia. Sacramenta uero noue legis licet sint elementa materialia: non tamen sunt elementa egena. quia in se gratiam continent. Unde et iustificare possunt. Si qui autem in ueteri lege iusti erant non erant iusti ex operibus legis. sed solum ex fide christi. que deus proposuit propiciatoris per fidem. ut dicitur Ro. 3. Unde et ipsa sacramenta ueteris legis non fuerunt nisi quedam protestationes fidei christi sicut et nostra sacramenta: sed. differenter. quia illa sacramenta gratiam christi configurabant quasi futuram. nostra autem sacramenta protestantur quasi continentia gratiam presentem. Et ideo signanter dicit. quod ex operibus legis non iustificatur homo nisi per fidem iesu christi. quia et si olim aliqui seruantes opera legis iustificarentur. non tamen hoc erat nisi per fidem iesu christi. Ex hac autem scientia apostolorum quaz habebant quod iustificatio non est per operationem legis: sed per fides christi. concludit conuersationem apostolorum eligentium fidem christi: et dimittentium opera legis. Unde sequitur. Et nos in christo iesu credimus. quia ut dicitur Act. 4. Non est aliud nomen datum etc. Unde sequitur. Et iustificemur ex fide christi Ro. 5. Iustificati ergo ex fide etc. Et ne aliquis credat quod simul cum lege christi opera legis iustificent. subiungit. Et non ex operibus legis. Roma. 3. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem etc. Et ex hoc concludit principale intentum dicens quod si apostoli qui sunt naturaliter iudei non querunt iustificari per opera legis: sed per fidem. quia non iustificatur omnis caro ex operibus legis. nec homo potest iustificari per opera legis. Sumitur enim hic caro pro homine scilicet pars pro toto. sicut Etia.

40. Videbit omnis caro salutare dei nostri. Dicens autem. Propter quod. etc. Concludit quasi a maiori. Magis enim uidetur naturale quod iudei per opera legis et per fidem iustificarentur. sed hoc non est. Quare etc.

Lectio quinta.

Quod si querentes iustificari. in christo inuenti sumus et ipsi peccatores: nunquid christus peccati minister est: Absit. Si enim que destruxi iterum reedifico: preuicatore me constituo.

Postquam apertius ostendit per conuersationem apostolorum legem non esse obseruanda quod ipse dicebat: hic mouet questionem in contrarium. Et circa hoc tria facit. Primo mouet questionem. Secundo soluit eam ibi. Absit. etc. Tertio solutionem eius manifestat ibi. Ego enim per legem etc. Primum dupliciter potest exponi secundum glossam. Primo sic. Posset enim aliquis dicere quod apostoli deserentes legem: uiuendo ad fidem christi peccassent. Sed ex hoc apostolus introducit quasi quoddam inconueniens scilicet christum esse auctorem peccati. quod homines ad suam fidem uocat. Et hoc est quod dicit. Quod id est sed si nos apostoli querentes iustificari in ipso id est per ipsum scilicet christum inuenti sumus id est manifeste comprobamur et ipsi apostoli peccatores propter legis dimissionem: nunquid christus est minister peccati id est introducens nos ad peccandum qui nos a statu legis ad suam fidem uocauit. infra. 4. Factum sub lege ut eos qui sub lege erant redimeret scilicet ab onere legis. Respondet apostolus. Absit. quia magis est minister iusticie. Roma. 5. Per unius obedientiam iusti constituuntur multi. etc. Pe. 2. Qui peccatum non fecit etc. Et quod christus non sit minister peccati abstracte a lege ueteri patet. quia uita si ego ipse que destruxi scilicet superbiam gloriandam de lege iterum reedifico uolens redire ad gloriandum de lege preuicatore me ipsum constituo: resumens que destruxi. etc. Pe. 2. Lanis reuersus ad vomitum etc. Josue. 6. Maldictus homo qui reedificauerit iericho. Dicit autem que destruxi non ipsam legem ut manichei uolunt. quia lex sancta est. Ro. 7. Sed superbiam de lege qua dicitur Ro. 10. Querentes suam iusticiam statuere etc. Siquis autem obijciat quod cum ipse olim destruxerit fidem christi preuicatore me faciebat eam edificans. patet responsio. quia fidem christi conatus fuit quidem destruere. sed non preualuit propter ueritatem Act. 9. Quid me persequeris. durus est tibi etc. Sed superbia legis uana erat: et ideo destrui poterat et reedificanda non erat. Secundo modo potest exponi ut quod dicit. Inuenti sumus et ipsi peccatores ut referatur non ad dimissionem legis sicut nunc expositum est. sed magis ad ipsam legis obseruantiam. Manifestum enim est quod quicumque querit iustificari profitetur se non esse iustum sed peccatorem. Est ergo sensus. Si nos querentes iustificari in christo ex hoc ipso quod querimus iustificari inuenti sumus id est ratione comprobamur et ipsi peccatores fuisse propter hoc quod legem

Explicatio sancti Thome

obseruabam? nunquid iesus christus minister peccati est ut scilicet mandauerit homines post suam passionem legalia obseruare, quod sine peccato fieri non potest. Et attendendum est quod hec expositio procedit secundum opinionem Hieronymi qui ponebat statim post passionem christi legalia fuisse mortifera. Tertio modo potest exponi ut quod dicit. Inuenti sumus et ipsi peccatores: pertineat quidem ad statum quo lex obseruabat, non tamen quod ipsi offenderent propter legis obseruantiam: sed propter legis defectum que peccatum auferre non poterat ut sit sensus. Si querentes iustificari in ipso inuenti sumus et ipsi peccatores id est peccatum habentes: lege peccatum non auferente secundum illud **Ro. 3.** Causati sumus iudeos et grecos omnes sub peccato esse. Nunquid iesus christus peccati minister est ut reducat nos ad obseruantiam legis in qua sub peccato eram? Et hec expositio procedit secundum expositionem Augustini. Et respondet secundum utramque expositionem. Absit quia ego destruxi legem carnaliter intellectam spiritus aliter iudicando et docendo. Unde si iterum vellem reedificare carnalis legis obseruantiam: essem preuicator legis spiritualis. Potest et quarto modo sic exponi. Dixeram hominem non iustificari ex operibus legis. Posset aliquis dicere quod nec etiam per fidem christi, quia multi post fidem christi acceptam peccant. Et hoc est quod dicit. Si querentes iustificari in christo id est per fidem christi inuenti sumus post fidem christi susceptam etiam ipsi nos fideles peccatores id est in peccatis uiuentes. nunquid iesus christus minister peccati est et damnationis. sicut minister veteris legis est minister peccati et damnationis. Non quod lex induceret ad peccatum. sed occasionaliter. quia prohibebat peccatum et non conferbat gratiam adiuuantem ad resistendum peccato. Unde dicitur **Roma. 7.** Occasione accepta peccatum per mandatum etc. Sed christus dat gratiam adiuuantem. **Iob. 1.** Gratia et veritas per Iesum christum facta est. Unde nullo modo est minister peccati nec directe nec occasionaliter.

Lectio sexta

Quo enim per legem legi mortuus sum. ut deo uiuam: christo confixus sum cruci. Cuius autem iam non ego uiuit in me christus. et autem nunc uiuo in carne: in fide uiuo filij dei. qui dilexit me et tradidit semetipsum pro me. Non abijcio gratiam dei. Si enim per legem iusticia. ergo gratis christus mortuus est.

Hic apostolus solutionem superius assignatam manifestat. et primo ponit solutionis manifestationem. Secundo concludit principale intentum ibi. Non abijcio gratiam dei etc. Sed attendendum est quod apostolus inquirendo procedens nullum dubium indiscussum relinquit. Et ideo uerba eius licet videantur intricata tamen si diligenter aduertant: nihil sine causa dicit. et hoc apparet in uerbis propositis. Ubi tria facit. Primo manifestationem solutionem. Secundo explicat solutionis manifestationem ibi. Christus confixus est etc. Tertio remouet dubitationem ibi. Quare uiuo etc. Quia ergo apostolus dixerat. Si enim que destruxi etc. quod intelli-

gitur de veteri lege. posset enim ab alijs reputari legis destructor et persequens iniquum secundum illud. **ps.** Dissipauerunt iniqui legem tuam. Ideo apostolus uult ostendere quomodo legem destruat et tamen non est iniquus dicens. Ego enim per legem etc. Ubi sciendum est quod aliquis dissipat legem per ipsam legem et talis est preuicator legis non iniquus. Dissipatur autem lex per legem quando in lege datur aliquod preceptum locale seu temporale: ut scilicet lex illa tali tempore seu tali loco seruetur. et hoc ipsum exprimat in lege. Si quis in illo tempore seu in illo loco lege non utitur destruit legem per ipsam legem. et hoc modo apostolus destruxit legem. Unde destruxi inquit quodammodo legem tamen per legem: quia ego mortuus sum legi per legem id est per aueritatem legis ipsam dimisi quasi legi mortuus. Auertitas enim legis per quam mortuus est legi in multis sacre scripture locis habetur. **Iere. 31.** tamen sub alijs uerbis. Confirmabo testamentum nouum super domum israel etc. **Deut. 18.** Prophetam suscitabit dominus de fratribus uestris etc. Et multe alie. Non est ergo transgressor apostolus legem destruendo. Sed aliter. Ego per legem scilicet spirituales mortuus sum legi carnali. Tunc enim moritur legi quando abijcit legem solutus a lege iuxta illud. **Ro. 7.** Mortuus uiro soluta est mulier a lege uiri. In quantum uero apostolus subiectus erat legi spirituali dicit se mortuus legi id est solutus a legis obseruatione **Ro. 8.** Lex spiritus uite etc. Alius modus diuidentis legem sine preuicatione esse potest. quia uidelicet lex aliqua est scripta in carta. et tunc dicitur lex mortua. et est in mente legislatoris et tunc dicitur lex uiua. Constat autem quod si aliquis sine uerbum legislatoris operaretur contra legem: et solueret legem et solueretur a lege mortua. et seruaret legem uiuam secundum imperium legislatoris. Dicit ergo secundum hoc. Mortuus sum legi scripte et mortuus id est solutus sum ab ea ut deo uiuam. id est mortuus meos secundum diuinitatem ipsius dirigam. et ad honorem eius ordinar. Lex enim statuta in scriptis aliquid tradit propter extraneos et eos qui ab eo uerbotenens audire non possunt. sed his qui coram eo sunt non dicit eam scriptis sed uerbo tantum. A principio enim homines infirmi erant: ad deum accedere non ualentes. Et ideo necesse fuit eis precepta legis in scriptis dare: ut per legem quasi per pedagogum manudicerentur ad hoc quod a deo precepta eius audirent secundum quod dicitur **infra. 3.** Lex pedagogus noster fuit in christo. etc. Sed postquam habemus accessum ad patrem per christum ut dicitur **Roma. 5.** Non instrumur per legem de mandatis dei: sed ab ipso deo. Et ideo dicit. Per legem manudentem mortuus sum legi scripte ut uiuam deo scilicet: ipsi factori legis id est ut ab ipso instruar et dirigar. Consequenter cum dicit. Christo confixus sum etc. explicat que dixit. Dixerat autem quod est mortuus legi et quod uiuit deo: Et ista duo manifestat. Et primo quod sit mortuus legi per hoc quod dicit. Christo confixus sum cruci. Secundo quod uiuit deo cum dicit. Cuius ego iam non ego etc. Et primum quidem potest exponi dupliciter. Uno modo sicut in glosa sic. Quilibet homo secundum carnalem originem nascitur filius ire. **Ephe. 2.** Eramus enim natura filij ire etc. Nascitur etiam in uetustate peccati. **Baruch. 3.** Inueterasti in terra aliena etc. Que quidem uetustas peccati tollitur per crucem christi. et confertur nouitas uite spiritualis. Dicit ergo apostolus. Christo

in epistolam ad Galathas. III.

confixus sum cruci id est concupiscentia seu fomes peccati et offe huiusmodi mortuus est in me per crucem christi. Ro. 6. **V**etus homo noster sum et crucifixus est et. Item ex quo cum christo confixus sum cruci et mortuus sum peccato et christus resurrexit: cum resurgente etiam resurrexi. Ro. 4. **T**raditus est et. Sic ergo christus in nobis renouat vitam nouam destructa vetustate peccati. Et ideo dicit. **Q**uod autem id est quia christo confixus sum cruci vigorem bene operandi habeo iam non ego sed in carne: quia iam non habeo illam vetustatem quam prius habui. Sed viuit in me christus id est nouitas que per christum nobis data est. **N**el aliter. **H**omo quantum ad illud dicitur viuere in quo principaliter firmat suum affectum et in quo maxime delectatur. **U**nde et homines qui in studio seu in venationibus maxime delectantur dicunt hoc eorum vitam esse: quilibet autem homo habet quandam priuatum affectum quo querit quod suus est dum ergo aliquis viuuit querens tantum quod suum est. solum sibi viuuit. cum vero querit bona aliorum dicit etiam illis viuere. **Q**uia ergo apostolus proprium affectum deposuerat per crucem christi: dicebat se mortuum proprio affectu dicens: **C**hristo confixus sum cruci id est per crucem christi remortuus est a me proprio affectu siue priuato. **U**nde dicebat infra ultimo. **M**ibi absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. **S**i vnus per oibis mortuus est et oes mortui sunt. **E**t per oibis mortuus est christus. **V**t et qui viuunt iam non sibi viuunt sed ei. **U**nde ait. **I**am non uiuo ego quasi in affectu habes proprium bonum. sed viuuit in me christus id est tantum christum habeo in affectu. et ipse christus est vita mea. **P**hil. 1. **M**ibi viuere christus est et mortui lucrum. **C**onsequenter autem cum dicit. **Q**uod autem nunc uiuo et. respondet dubitationi que poterat esse duplex ex premissis uerbo. **U**na est quomodo ipse viuuit et non est ille scilicet qui viuuit. **S**ecunda quomodo confixus est cruci. **E**t ideo hec duo aperit. **E**t primo primum quomodo scilicet viuuit et non ipse viuuit dicens. **Q**uod autem nunc uiuo carne et. **U**bi notandum est quod illa proprie dicitur viuere que mouetur a principio intrinseco. **A**nima autem pauli constituta erat inter deum et corpus. et corpus quidem uiuificabatur et mouebatur ab anima pauli. sed anima eius a christo. **Q**uantum ergo ad vitam carnis uiuebat ipse paulus. **E**t hoc est quod dicit. **Q**uod autem nunc uiuo in carne id est vita carnis: sed quantum ad relationem ad deum christus uiuebat in paulo. **E**t ideo dicit. **I**n fide uiuo filij dei per quam habitauit in me et mouet me. **A**bachuc. 2. **I**ustus autem meus ex fide viuuit. **E**t nota quod dicit **I**n carne non ex carne. quia hoc malum est. **S**ecundo offendit quod confixus est cruci dicens. **Q**uia amor christi quem ostendit mihi in cruce moriens pro me facit ut semper ei configat. **E**t hoc est quod dicit. **Q**ui dilexit me. 1. **J**o. 4. **I**pse prior dilexit nos. **E**t tantum dilexit me quod tradidit semetipsum pro me et non aliud sacrificium. **A**poc. 1. **D**ilexit nos et lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. **E**ph. 5. **S**icut christus dilexit ecclesiam et semetipsum tradidit pro ea et. **S**ed attendendum est quod ipse filius tradidit se: et pater tradidit filium. **R**o. 8. **Q**ui proprio filio non peperit: sed pro nobis omnibus tradidit illum. **E**t iudas tradidit eum ut dicitur **M**atth. 26. **E**t totum vna res est: sed non vna intentio: quia pater ex charitate. filius ex obedientia simul et cum charitate. iudas vero ex prodicione. **C**onsequenter cum dicit. **N**on abiecio gratiam dei et. infert conclusionem principalem. **E**t primo inducit conclusionem. **S**ecundo manifestat modum. **D**icit ergo. **E**x quo tantam gratiam recepi a deo et tradidit se et ego uiuo in fide filij dei: non abiecio gratiam filij dei id est non repudio nec ingratum me exhibeo. 1. **C**orin. 15. **G**ratia dei in me vacua non fuit et. **U**nde et alia littera habet. **N**on sum ingratus gratie dei. **H**eb. 12. **C**ontemplantes ne quis desit gratie dei.

scilicet per ingratitude se indignum fatendo. **N**on autem abieciendi et per ingratitude est si dicerem quod lex esset necessaria ad iustificandum. **E**t ideo dicit. **S**i enim per legem iusticia: ergo christus gratis est mortuus id est si sufficiens sit lex id est opera legis sufficiens ad iustificandum hominem christus sine causa mortuus est et frustra. quod ad hoc mortuus est ut nos iustificaret. 1. **P**et. 3. **C**hristus semel pro peccatis nostris mortuus est et. **Q**uod si hoc per legem fieri posset superflua fuisset christi mors. **S**ed non gratis mortuus nec inuacuum laborauit ut dicit **E**sa. 49. **Q**uia per ipsum solum gratia iusticia et veritas facta est ut dicit **J**o. 1. **S**i qui autem ante passionem christi iusti fuerunt hoc etiam fuit per fidem christi venturi in quem credebant et in cuius fide saluabantur.

Capitulum tertium.

O insensati galathe quis vos fascinavit non obedire veritati: **A**n te quorum oculos iesus christus percipit et in vobis crucifixus.

Supra confutauit apostolus vanitates et mutabilitatem galatharum per auctoritatem euangelice doctrine ostendens suam doctrinam auctoritatem fuisse ab alijs apostolis: hic vero per rationes et auctoritates ostendit hoc idem scilicet quod legalia non sunt seruanda. **E**t hoc dupliciter. **P**rimo ex insufficiencia legis. **S**ecundo ex dignitate eorum qui ad christum conuersi sunt. et hoc quarto capi. **I**bi. **D**ico autem quanto tempore et. **C**irca primum duo facit. **P**rimo premitit obiurgationem. **S**ecundo profectur suam probationem **I**bi. **H**oc solum a vobis volo et. **C**irca primum duo facit. **P**rimo obiurgat eos attendens eorum fatuitates. **S**ecundo rationem obiurgationis assignat **I**bi. **A**n te quorum oculos et. **P**rimo ergo eos de fatuitate obiurgat vocans eos insensatos. **U**nde dicit. **O** insensati et. **I**nsensatus autem proprie dicitur qui sensu caret. **S**ensus autem spiritualis est cognitio veritatis. qui ergo veritate caret proprie insensatus dicitur. **M**atth. 15. **E**t vos sine intellectu estis. **S**ap. 5. **H**os insensati vitam illo et. **S**ed contra **M**atth. 5. dicitur. **Q**ui dixerit fratri suo fatue et. **S**ed fatuus idem est quod insensatus. **E**rgo apostolus reus est gehenne ignis. **S**ed dicendum est ut augustinus dicit quod intelligendum est si dixerit sine causa et animo vituperandi: sed apostolus ex causa dixit et animo corrigendi. **U**nde dicitur in glosa. **H**oc dolendo dicit. **S**ecundo cum dicit. **Q**uis vos fascinavit et: ostendit modum quo insensati erant effecti. **U**bi notandum est quod insensatus fit alijs multis modis. **N**el quia non proponitur sibi aliqua veritas quam cognoscere possit. **N**el quia et si proponatur sibi veritas nunquam eam acceptat. **N**el quia veritatem propositam vel acceptam deserit a via veritatis recedens. et tales erant isti galathe qui veritatem fidei quam acceperant deserentes veritatem propositam renuerunt. supra. 1. **M**iror quod tam cito et. **E**t idem istum gradum insensationis in eis reprehendit dicens. **Q**uis vos fascinavit et. **A**d sciendum autem quid sit fascinatio. sciendum est quod secundum glosam fascinatio proprie dicitur ludificatio sensus: que per artes magicas fieri consuevit: puta cum hominem facit aspectibus aliorum apparere leonem vel cornutum. et huiusmodi. et hoc etiam per demones potest fieri qui habent potestatem mouendi fantasmatum et reducendi ad principia sensuum ipsos sensus imitando. **E**t secundum hanc acceptionem fati proprie dicit apostolus. **Q**uis vos fascinavit et. **V**os estis sicut homo ludificatus quod res manifestas aliter accipit quam sunt in rei veritate. quod scilicet estis ludificati per deceptiones etceptiones